

BİLGİ OKURYAZARLIĞI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİYLE ETKİLEŞİMİ

Sedat GÜLÇİMEN¹
Emel KIZILKAYA AYDOĞAN²
Niğmet UZAL³

1. GİRİŞ

Bilgi okuryazarlığı, bireylerin kişisel, toplumsal, mesleki ve eğitsel amaçları doğrultusunda bilgi arama, değerlendirme, kullanma ve yeni bilgi üretme yetkinliklerini geliştiren temel bir beceri seti olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde bilgi okuryazarlığı, 21. yüzyılın vazgeçilmez yetkinlikleri arasında yer almakta ve yaşam boyu öğrenme süreçlerinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir.

Paul Zurkowski, “bilgi okuryazarlığı” terimini ilk kez kullanan araştırmacıdır. Amerikalı araştırmacıya göre bilgi alanında yetkinliğe sahip bireyler, “çalışma ortamlarında bilgi kaynaklarını uygulama amacıyla eğitilmiş kişilerdir” (Zurkowski, 1974).

Bu kavramın kuramsal temelleri daha sonra Amerikan Kütüphaneler Birliği (ALA) tarafından şu şekilde tanımlanmıştır:

“Bilgi okuryazarı olmak için bireyin bilgiye ihtiyaç duyduğunun farkında olması, bu bilgiye ulaşabilmesi, değerlendirebilmesi ve etkin biçimde kullanabilmesi gerekir. Bilgi okuryazarlığına sahip olan bireyler, nasıl öğrenileceğini öğrenmiş kişilerdir.” (ALA, 1989).

¹ Arş. Gör., Abdullah Gül Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği, sedat.gulcimen@agu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-8967-3484

² Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Endüstri Mühendisliği, ekaydogan@erciyes.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0927-6698

³ Prof. Dr., Abdullah Gül Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği, nigmet.uzal@agu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-0912-3459

Maarif Modeli kapsamında tanımlanan okuryazarlık becerileri, farkındalık, işlevsellik ve eylemsellik olmak üzere üç düzeyli sarmal bir yapı içerisinde sunulmaktadır (MEB, 2023).

Bu çerçevede, gelişmekte olan ülkelerde yapay zekâ okuryazarlığına yönelik kültürel olarak uyarlanmış değerlendirme araçlarının geliştirilmesi ve uzun vadede etki araştırmalarının yapılması öncelikli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır (Kathala ve Palakurthi, 2024). Tüm bu gelişmeler, yalnızca bireysel düzeyde bilgi ve beceri artışına katkı sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda mezunların iş piyasasına daha hazır hale gelmesini ve daha geniş çaplı sosyoekonomik kalkınmayı destekleyecek dönüşümlerin temelini oluşturacaktır (Ndibalema, 2025).

KAYNAKLAR

- Adedokun, M. O. (2018). Information literacy and sustainable development. *International Review of Management and Business Research* 7 (2 460-466).
- Adekoya, C. O. (2022). Information literacy, information use and sustainable development of higher education in Nigeria. *Information Discovery and Delivery*, 50(3), 275-284.
- American Association of School Librarians (AASL), & Association for Educational Communications and Technology (AECT). (1998). *Information Power: Building Partnerships for Learning*. Chicago, IL: American Library Association.
- Association of College and Research Libraries (ACRL). (2000). *Information Literacy Competency Standards for Higher Education*. Chicago, IL: American Library Association.
- American Library Association. (2000). ACRL standards: information literacy competency standards for higher education. *College & Research Libraries News*, 61(3), 207-215.
- American Library Association. (2006). *Information Literacy Competency Standards for Higher Education*. Chicago, IL: American Library Association.
- American Library Association. (2018). *Framework for Information Literacy for Higher Education*. Chicago, IL: Association of College & Research Libraries.
- American Library Association. (1989). *Presidential Committee on Information Literacy: Final Report*. Chicago, IL: American Library Association.
- Bruce, C. (1997). *The Seven Faces of Information Literacy*. Adelaide: Auslib Press.
- Catts, R., & Lau, J. (2008). *Towards information literacy indicators: Conceptual framework paper*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000158723>
- European Commission. (2023). *Digital literacy in the EU: An overview*. <https://data.europa.eu/en/publications/dataseries/digital-literacy-eu-overview>
- Floridi, L. (2013). *The Ethics of Information*. Oxford: Oxford University Press.
- Grizzle, A., Wilson, C., Tuazon, R., Cheung, C. K., Lau, J., Fischer, R., ... & Gulston, C. (2021). *Media and information literate citizens: think critically, click wisely!*.
- Head, A. J., & Wihbey, J. (2014). *At sea in a deluge of data*. *Educause Review*, 49(3), 30-40.
- International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (2005). *Beacons of the Information Society: The Alexandria Proclamation on Information Literacy and Lifelong Learning*.
- Kathala, K. C. R., & Palakurthi, S. (2024, September). *AI Literacy Framework and Strategies for Implementation in Developing Nations*. In *Proceedings of the 2024 the 16th International Conference on Education Technology and Computers* (pp. 418-422).

- Kumar, R. (2020). Digital information literacy among the engineering students: A survey. *Library Philosophy and Practice*, 4326.
- Lau, J. (2014). Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning. International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA).
- Lindstrom, J., & Shonrock, D. D. (2006). Faculty-librarian collaboration to achieve integration of information literacy. *Reference & User Services Quarterly*, 46(1), 18-23.
- Limberg, L., Sundin, O., & Talja, S. (2012). Three theoretical perspectives on information literacy. *Human IT*, 11(2), 93–130.
- Long, D., & Magerko, B. (2020, April). What is AI literacy? Competencies and design considerations. In *Proceedings of the 2020 CHI conference on human factors in computing systems*(pp. 1-16).
- Livingstone, S. (2004). Media literacy and the challenge of new information and communication technologies. *The Communication Review*, 7(1), 3–14.
- MEB (2023). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli – Okuryazarlık Becerileri. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. <https://tymm.meb.gov.tr/beceriler/okuryazarlik-becerileri>
- Ndibalema, P. (2025). Digital literacy gaps in promoting 21st century skills among students in higher education institutions in Sub-Saharan Africa: a systematic review. *Cogent Education*, 12(1), 2452085.
- Özel, N. (2014). Araştırma görevlilerinin bilgi okuryazarlığı becerileri ve eğitim gereksinimleri: Ankara Üniversitesi örneği. *Bilgi dünyası*, 15(2), 253-283.
- Rachman, R. S., Zaelani, P. I., Sidik, A. P., & Irma, N. (2024). Enhancing information literacy skills through the implementation of the empowering 8 model for the achievement of sustainable development goals. *TOPLAMA (Jurnal Komunikasi Dan Pengabdian Masyarakat)*, 2(1), 69-77.
- Repanovici, A., Rotaru, C. S., & Murzea, C. (2021). Development of sustainable thinking by information literacy. *Sustainability*, 13(3), 1287.
- Tinmaz, H., Lee, Y. T., Fanea-Ivanovici, M., & Baber, H. (2022). A systematic review on digital literacy. *Smart Learning Environments*, 9(1), 21.
- Unegbu, M. C., Immaculata, O., & Emuchay, B. N. (2023). Information literacy and sustainable development goals implementation: The role of libraries and librarians. *International Journal of Social Science and Education Research Studies*, 3(1), 1017-1112.
- United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development, <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Yang, Y., Zhang, Y., Sun, D., He, W., & Wei, Y. (2025). Navigating the landscape of AI literacy education: insights from a decade of research (2014–2024). *Humanities and Social Sciences Communications*, 12(1), 1-12.
- Zurkowski, P. (1974). The Information Service Environment: Relationships and Priorities. Washington, D.C.: National Commission on Libraries and Information Science.